

Försöks- och demonstrationsodlingar 2025

- För Ett rikare odlingslandskap och näringsrikare grönfoder-

Kulturbevarade sorter av olika grödor:

Lite bakgrund: Kulturbevarade sorter är sorter av olika grödor som vi en gång odlade på åkern men som slutat odlas av olika skäl. Programmet för odlad mångfald är Sveriges nationella insats för att långsiktigt bevara och nyttja våra kulturväxter och deras vilda släktingar. År 2000 beslutade Sveriges riksdag att Pom skulle genomföras som ett verktyg för att förverkliga Konventionen om Biologisk mångfald för livsmedel och jordbruk. Programmet arbetar med sex stora uppgifter där tre av dessa är att inventera, samla in och bevara kulturväxter och deras vilda släktingar, öka användningen av dem samt informera och utbilda.

När vi återtar gamla sorter och för in nya grödor i odlingsystemen på våra åkrar ökar vi mångfalden och bidrar samtidigt till ett rikare och mer varierat odlingslandskap. Vi skapar också möjligheten till en ökad smakvariation i förädlingsleden och hos konsument. Under

Sortförsök med tio kulturbevarade bönor; Hushållningssällskapet Kalmar Kronoberg Blekinge

Vad sägs om bönor med namn som "Hannas strimmiga", "Sanda", "Månsagården", "Persson", "Thorngrens böna", Emigrantbönan "Swedish One dot 2", "Rysk kejsarböna", "Vimarka", "Mor Augusta" eller "Båstad"? Hushållningssällskapet's Hortoansvariga Magdalena Åkesson genomförde ett spännande sortförsök på Öland med tio olika sorters kulturbevarade bönor insamlade och bevarade av Pom. Sortförsöket skedde i samverkan med NordGen och en referensodling i Öjebyn.

Nio av de tio sorterna visade sig ha potential att ta i odling med avseende på sundhet och beräknade skördenivåer på mellan 1,15-2,5 ton/ ha. Men fortsättning följer - ett år med försök i odling är inte tillräckligt. Uppföljningen på detta sortförsök kommer i första hand göras av IUC, Industriellt Utvecklingscentrum, i deras projekt "Godare" där man kommer att utföra sensoriska tester för några utvalda sorter.

Magdalena genomförde även en mycket välbesökt fältvandring i augusti med både lantbrukare och mathantverkare som deltagare.

Tio sorters bönor. Foto: Magdalena Åkesson, Hushållningssällskapet Kalmar Kronoberg Blekinge

Kulturspannmål

Lite bakgrund: Föreningen Allkorn bedriver en viktig verksamhet i arbetet att bevara och odla gamla kultursorter av stråsäd. Bakgrunden till Allkorn är ett växtodlingsprojekt som startades av växtförädlaren och forskningsledaren Hans Larsson i ett växtförädlingsprojekt på Sveriges Lantbruksuniversitet Alnarp 1995.

Kulturspannmål har uppmärksammats alltmer de senaste åren både av lantbrukare, konsumenter, kvarnverksamheter, bagare och näringsexperter. Efterfrågan på mjöl från kulturspannmål har ökat då många uppskattar den smakrikedom som och variation som finns bland de olika sädeslagen.

Att odla kulturspannmål ökar variationen i vårt landskap och därmed den biologiska mångfalden och den genetiska variationen, men dessa gamla sorter har många andra viktiga egenskaper. Med sina djupa och välutvecklade rotsystem främjar de jordstruktur och jordhälsa. Det har också visat sig att kulturspannmål kan ha en större motståndskraft vad gäller klimatvariationer och sjukdomar eftersom de under århundraden i odling utvecklat resiliens i sina genetiska uppättningar.

Sortförsök/demonstrationsodling, Föreningen Allkorn och Ölands museum Himmelsberga

På Ölands museum Himmelsberga uppförökades 29 sorter i en demonstrationsodling innehållande både höstsådda och vårsådda sorter. Vårspelt Öland, Jämtlandskorn, Nakenkorn, Enkornsvete, Folkärna speltvete, Gotlands speltvete, Starke, Purpurvete, Kamutvete, Svart Emmervete för att nämna några. Kerstin Fredlund från Föreningen Allkorn ansvarade för odlingen och höll tre välbesökta fältvandringar under sommaren. Demonstrationsodlingen genomförs även i år 2026 och vi ser fram emot kommande fältvandringar kommande sommar!

Sortförsök för Ekologisk produktion, Agri-kultur och Solmarka Gård

Hermann Leggedör på Agri-kultur hade odlingsssäsongen 2025 ett nära samarbete med Solmarka gård i en Försöksodling med 20 olika sorter lämpade för ekologisk odling. Bland annat odlades Spelt, Våremmer, Brun Borstig vete, Dacke, Dalavete och Västgöta lantvete.

I augusti genomfördes det, trots tidvis ösregn, en välbesökt fältvandring riktad till ekologiska lantbrukare. En fältvandring kommer att ske även i sommar 2026, så håll utkik i Länsstyrelsens kalender!

Bilden till vänster: Fältvandringen på Himmelsberga med Hans Larsson och Kerstin Fredlund. Bilden i mitten är Hans Larsson och Hermann Leggedör under fältvandringen på Solmarka. Bilden till höger är Svart Emmer. Foto: Cecilia Kilbride, Länsstyrelsen Kalmar län.

Hassel o Tryffelodling

Lite bakgrund: Visste du att Kalmar län, kanske främst Öland, var känt för sina fina hasselnötter? Öländska bönder samlade nötter på sina ägor ända in på 1900-talet för att sälja. Man skiljde då mellan musnötter och hammarnötter vid skörden. Musnötterna, som ansågs vara godast, plockades från mössens vinterförråd och Hammarnötterna skördades genom att man slog på hasselstammarna med en klubba så att nötterna föll till marken. Nötterna vid denna tid utgjorde inte någon avgörande betydelse för befolkningens kost, men väl som inkomst för ägarna till nötskogarna.

Idag finns idag ett tydligt ökat intresse för svensk nötodling, och då främst odling av hasselnötter som ju är en av de absolut nyttigaste nötterna och dessutom ingår i vår inhemska flora! Intresset för svenskodlad tryffel har också ökat, inte minst på Öland där sommartryffel växer vild och i symbios med Hassel och Ek. Den är tyvärr numera en rödlistad art då dess livsmiljöer försämrats- men vad kan då inte passa bättre än att ta den i odling?

Sortförsök på Toroslunda:

Magdalena Åkesson, Hortoansvarig på Hushållningssällskapet, har planterat 108 plantor storfruktiga och högavkastande Hasselsorter på försöksstationen i Toroslunda i syftet att undersöka lämpliga sorter för nötodling respektive tryffelodling. Sorterna har sina ursprung i Italien, Tyskland och Holland. Att intresset är stort för länsborna visade sig på en fullsatt kurs i ämnet som hölls i höstas.

De sorter som har planterats för Hasselnötsodlingen är ”Tonda Gentile”, ”Nocchione”, ”Tonda de Biglini”, ”Jättenöt från Halle”, ”Gunslebert” och ”Emoa”.

Totalt 15 plantor av de 108 har ympats med tryffelmycel på sorterna ”Tonda di Biglini”, ”Nocchione” och ”Tonda Gentile”. Dessa har planterats för sig i egen odling då hasselodling för nötter har högre krav på mullhalt och solljus än vad hasselodling för tryffel har. Tryffel växer bäst i lummig miljö med magrare jord.

Under 2026 kommer en ERFA-grupp för befintliga Hassel- och tryffelodlare att starta upp samt en studieresa kommer att genomföras till odlingar i Halland för ett kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan de två odlingarna.

Potentialen att få ut svenskodlade hasselnötter på marknaden tros ligga i försäljning av Gröna nötter för direktkonsumtion samt torkade nötter för vidareförädling.

Hasselnötsodling från ovan och i fältvy. Foto: Magdalena Åkesson Hushållningssällskapet

Vallprognos för optimerad förstaskörd

Lite bakgrund: Att odla vall som grönfoder till idisslare fyller en betydligt större funktion än som ett svenskproducerat högkvalitativt foder som korna älskar och mår bra av. Och som minskar beroendet av importerat proteinfoder. Vallarna, bestående av olika gräsarter, blommor och baljväxter binder mängder av kol till marken och bidrar därmed till en bra jordhälsa. Samtidigt ökar den med sin gräs- och blomblandning den biologiska mångfalden och gynnar pollinatörer.

Med tanke på foderaspekten så är kvaliteten av årets första vallskörd av stor betydelse för lantbrukarens ekonomi. Kanske framför allt inom mjölkproduktionen som är stor i Kalmar län.

Hushållningssällskapets växtodlingsrådgivare Anna Hermansson utfärdade under 2025 vallprognoser genom att klippa prognosprover på 11 platser runtom i länet under perioden 5 maj till 26 juni. Kvalitetsparametrar som analyserades var främst energi, råprotein och fiberinnehåll. På grund av den tidiga och långa vården utvecklades vallarna tidigare än normalt 2025. Det ledde till att förstaskörden fick tas tidigare. Resultaten förmedlades till lantbrukarna via hemsidan www.vallprognos.se så att dessa kunde följa och agera efter Annas prognoser.

Foto: Vallprognos.se

Sötpotatisprojekt i samarbete med Sveriges Lantbruksuniversitet

Lite bakgrund: Att testa nya och nygamla grödor som nu är importerade men väl etablerade i dagligvaruhandeln och hos konsumenterna kan på sikt gynna den svenska livsmedelsproduktionen. Vi är mitt i en tid av både klimat- och omvärldsförändringar där alla möjligheter med en ökad inhemsk produktion bör tas tillvara. Sötpotatis är en typisk gröda att titta närmare på för att möjliggöra en inhemsk produktion!

För andra gången fick Länsstyrelsen Kalmar möjligheten att testa flera sorters sötpotatis i samarbete med Sveriges Lantbruksuniversitet SLU Alnarp. Tidigare försök utfördes 2018-2020 då 28 olika sorter testades i samarbete mellan Länsstyrelsen Kalmar län, SLU och Hushållningssällskapet Kalmar Kronoberg Blekinge på Toroslunda försöksstation. Nu, 2025, blev Kalmar län en del i ett större projekt egentligen riktat till fritidsodlare runtom hela Sverige, men i vårt län gjordes testerna ute i fält hos nio små- och en del storskaliga odlare spridda över länet. Åtta nya sorter från bland annat Peru testades. Resultaten blev blandade men framför allt tre sorter visar sig värdiga att arbeta vidare med. Projektledaren på SLU, Dennis

Eriksson, kommer att fortsätta försöksodlingar av dessa tre sorter med tre odlare i Kalmar län under 2026 helt i SLU:s regi. Låt oss fortsätta att tro på en hållbar sötpotatisodling i vårt län!

Sötpotatis Foto: Ida Goldstrand

Och till sist..... Hur gick det för den Citrongula Ölandsbönan?

Jo, efter 4 säsonger av uppförökning av den Citrongula bönan, från 25 fröer första året till 400 kg 2024 kom den nu till sist ut till konsument i liten skala hösten 2025!

Växtförädlaren Sigfrid Johansson i Torslunda som på 1980-talet bedrev försöksodlingar med bönor till dåvarande Kalmar Ölands Trädgårdsprodukter är personen som tog fram denna böna. Sigfrids arbete i försöksodlingarna riktade sig mot framtidens krav på odlingssäker skörd och till konsumenternas krav. På smak, utseende och konsistens. Den Citrongula Ölandsbönan uppskattades mycket av kockar och konsumenter då den togs i odling under en kort period på 1990-talet. Men det var då inte rätt tid för bönodlarna i Kalmar län att ta denna böna i odling.

Men detta årtionde har konsumentintresset för bönor ökat betydligt och en ekologisk odlare på södra Öland tagit sig an fortsatt odling av denna fantastiska böna. Samtidigt har han slagit sig samman med förädlingsföretaget BönLand för att ta den vidare till både konsumenter, butiker och restauranger!

Och vad passar inte bättre som avslut i denna lilla sammanställning av försöks- och demonstrationsodlingar inom kompetensutvecklingsprojekten Ett rikt Odlingslandskap, Ekologisk produktion och Greppa Näringen än ett citat från Sigfrid, taget från en artikel skriven av Anne Wilks 2008 där hon lyfter Sigfrid och hans gärningar:

”Jordbruk är ej en näring som får stelna, utan här gäller satsen: Aldrig framme men alltid på väg” Sigfrid Johansson (1914 - 2000)

